

ตรีมูรติ

วิวัฒนาการด้านความศรัทธา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา

พระพิศดาเตรยะ

ก่อนจะถึงตรีมูรติ

एकं सद् विप्रा बहुधा वदन्ति

เอกํ สกฺ วิปฺรา พหฺธา วกนฺติ

“ สิ่งที่มีอยู่อย่างจริงแท้ (สत्) มีเพียงหนึ่งเดียว ผู้รู้เรียกสิ่งจริงแท้นั้นด้วยวิธีการหลายอย่าง คือ อัคนิ ยมะ มาตริศวา.... ” (ฤคเวทมนต์ทะเลที่ ๑ สุกตะที่ ๑๖๔ ฤคที่ ๔๖)

นั่นคือข้อความที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนา ที่เก่าที่สุดในโลก (ราว ๙๕๗ ปีก่อน พ.ศ. / ๑๕๐๐ปี ก่อนค.ศ.) แสดงว่าฤาษีในสมัยพระเวทยุคแรกสุดมองว่าสิ่งจริงแท้ซึ่งมีอยู่เพียงหนึ่งเดียว ได้ปรากฏให้เห็นเป็นเทพหลายๆ องค์ในสมัยพระเวท เทพเหล่านี้เป็นพลังอยู่เบื้องหลังธรรมชาติได้แก่ พระอัคนิ พระยม พระมาตริศวา เป็นต้น

วิวัฒนาการทางศาสนาจาก ยุคพระเวท ยุคพราหมณะ มาจนถึง ยุคฮินดูปัจจุบัน ได้มีมาอย่างต่อเนื่องจากพื้นฐานความคิดทางศาสนา ตาม ที่กล่าวข้างต้น ต่อมาจากการคิด เอกลักษณ์สมัยพระเวทได้มอง ภาพทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลเป็นบุรุษที่มีเพียงผู้เดียว บุรุษผู้นี้มีหัว ๑๐๐๐ มีตา ๑๐๐๐ มีเท้า ๑๐๐๐ ขนาดของบุรุษผู้นี้ ล้นแผ่นดินไป ๑๐ องคุลี (นิ้วมือ) บุรุษผู้นี้ประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่มืออยู่ใน ปัจจุบันและสิ่งที่จะมีในอนาคต มี อำนาจเหนือความไม่ตาย เขาคือสิ่งเดียวกับทุกสิ่ง ทุกอย่างที่เจริญเติบโต ด้วยอาหาร ความยิ่งใหญ่ของบุรุษนั้นมีถึงขนาดนั้น แต่เขาก็ยังใหญ่ไปกว่า นั้นอีก คือ แผ่นดินนี้มีขนาดเท่ากับหนึ่งในสี่ของเขา ขนาดอีกสามในสี่ของ เขาเป็นส่วนที่เป็นอมตะและอยู่ในสวรรค์ เนื่องจากว่าสามในสี่ของบุรุษ นี้ขึ้นไปทางด้านสูง หนึ่งในสี่ส่วนของเขาจึงอยู่ที่นี้แล้วแผ่ขยายไปทุกด้าน เหนือสิ่งมีชีวิต และไร้ชีวิต (ฤคเวทมนต์ตอนที่ ๑๐ สุกตะที่ ๙๐)

จะเห็นว่าพวกฤาษีใน สมัยนั้นมองเห็นภาพในลักษณะนี้ คือ แผ่นดิน สวรรค์ เทพ สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต เป็นส่วนประกอบของบุรุษผู้ หนึ่งที่มีขนาดเต็มทั่วแผ่นดินและเลยแผ่นดินออกไปอีก สิ่งที่รวมอยู่ในตัว บุรุษผู้นี้คือ สิ่งที่มีมาแล้วในอดีต สิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน และสิ่งที่จะมีใน อนาคต

อีกแห่งหนึ่งในคัมภีร์ ฤคเวทฤาษีมองเห็นสิ่งอิสระหนึ่งเดียวที่ไม่ อยู่ในรูปเป็นตัวบุคคล คือ มองเห็นว่า สิ่งที่มีอยู่จริงที่อยู่ลึกๆ ในสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในโลก หรืออีก นัยหนึ่ง คือสิ่งแรกก่อนจะมีสิ่งใดทั้งหมด ซึ่งจากสิ่งนี้ทุกสิ่งทุกอย่างก่อกำเนิดขึ้นมานั้น ไม่อาจใช้คำพูดอธิบาย ได้ว่า สิ่งนั้นเป็น ‘สิ่งที่มีอยู่’ หรือ ‘สิ่งที่ไม่มี’ ดังข้อความต่อไปนี้

ในตอนนั้น มีแต่สิ่งที่ ‘มีอยู่’ ก็ไม่ใช่ ‘ไม่มีอยู่’ ก็ไม่ใช่ ไม่มี ท้องฟ้า ไม่มีสวรรค์ที่เลยท้องฟ้าไป

“สิ่งนั้น เขาซึ่งเป็นที่มาของ สิ่งที่มีอยู่ในโลกสร้างมันขึ้น หรือ ไม่ได้สร้าง ฤาษีผู้สูงสุดที่อยู่ในสวรรค์ ที่สูงสุดเท่านั้นถึงจะทราบได้

หรือแม้ถ้านั้นอาจจะไม่ทราบก็ได้” (ฤคเวท มณฑลที่ ๑๐ สุกตะที่ ๑๒๙)

สมัยอุปนิษัตอันเป็นช่วงสุดท้ายของยุคพระเวท เป็นสมัยที่มีการเริ่มต้นคิดคาดคะเน (speculation) ทางด้านปรัชญา ปัญหาที่ถามกันบ่อยๆ ในคัมภีร์อุปนิษตก็คือ สิ่งที่มีอยู่จริงๆ คืออะไร ซึ่งจากสิ่งนี้ทุกสิ่งทุกอย่างก่อกำเนิดขึ้นมา และทุกสิ่งอาศัยสิ่งนี้จึงมีชีวิตรอยู่ได้ และเมื่อสลายตัวไปก็ไปหลอมรวมอยู่กับสิ่งนี้? สิ่งนั้นคืออะไรซึ่งถ้ารู้สิ่งนั้นแล้วทำให้เรารู้ทุกอย่าง? สิ่งนั้นคืออะไร ซึ่งถ้ารู้สิ่งนั้นแล้ว เราก็จะรู้สิ่งที่ไม่เคยมีใครรู้? สิ่งนั้นคืออะไร ซึ่งถ้ารู้สิ่งนั้น แล้วเราจะได้ความเป็นอมตะ? พรหมนุ คือ อะไร? อาตมณ คือ อะไร?

จากคำถามเหล่านี้จะเห็นว่าจิตใจของคนในสมัยอุปนิษตฝังลึกอยู่ในความเชื่อที่ว่า มีสิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริงอยู่สิ่งหนึ่ง ซึ่งแผ่เต็มทั่วจักรวาล ทุกสิ่งมาจากสิ่งที่ว่านี้ ตอนที่ทุกสิ่งมีอยู่ก็อาศัยสิ่งนี้ และเมื่อกลับไปที่กลับไปสู่สิ่งนี้

ชื่อเรียกที่ใช้เรียกสิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริงสิ่งนี้ บางครั้งก็เรียกว่า พรหมนุ (อ่านว่า บุระ-หมัน = พรหม ที่ไม่มีเพศ) บางทีก็เรียกว่า อาตมณ หรือ อาตมา บางครั้งก็เรียกง่ายๆ ว่า สด (สด = สิ่งที่มีอยู่) ดังข้อความในคัมภีร์อุปนิษตที่ยกมาเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

“อาตมา วา อิหเมก เอวาคฺร อาสิต / ในตอนแรกโลกนี้มีเพียงอาตมา หรืออาตมณเพียงอย่างเดียวเท่านั้น” (ไอตเรยะ ๑.๑.๑) “อาตไมว อิหมคฺร อาสิต บุรุษวิธะ / ในตอนแรกโลกนี้มีเพียงอาตมาเท่านั้นอยู่ในรูปบุรุษะ (พฤทธารณยกะ ๑.๔.๑) “พรหม เอว อิหมคฺร อาสิต ตทาดมาน เมวาเวต อหํ พรหมาสฺมิตี (พฤทธารณยกะ ๑.๔.๑๐) “อหเมวหํ สรวม / ข้าฯ นี่เองคือสิ่งทั้งหมดนี้ (โลก) (ฉานโทคยะ ๗.๒๕.๑) “อาตมนิ ชลฺ อเรทณฺญํ ศรุเต มเต วิชฺฌาต อหํ สรวํ วิทิตม / เมื่ออาตมณถูกเห็น ถูกได้ยินได้ฟัง ถูกคิดถึงนึกถึง ถูกรู้แล้วนั้นแหละทุกสิ่งทุกอย่าง ก็จะถูกรู้หมด” (พฤทธารณยกะ ๔.๕.๖) “สเทว เสามุย อิหมคฺร อาสิต เอกเมว อหฺวิตียม

/ ลูกเอ๋ยในตอนแรกมีเพียงสัด (สิ่งที่มีอยู่อย่างหนึ่ง) เท่านั้น หนึ่งเดียวเท่านั้น ไม่มีสิ่งที่สอง” (ฉานโทคยะ ๖.๒.๑) “สรุ ขลฺ อิทํ พุรฺหม / โลกทั้งหมดนี้แหละ คือ พุรหม” (ฉานโทคยะ ๓.๑๔.๑) “พุรฺหุไมเวทํ วิศฺวम् / พุรหมนี้เองคือจักรวาล” (มุนทกะ๒.๒.๑๒) จะเห็นว่า พุรหม อาตมัน (อาตมา) และ อหํ (ข้าฯ = สรรพนามบุรุษที่ ๑ แทนผู้พูด) ถูกใช้แบบคำที่มีความหมายเดียวกันในบริบทต่างๆ แสดงว่า พุรหม อาตมา และ อหํ ถูกมองเห็นว่าเป็นสิ่งเดียวกัน

พุรหมและอาตมา คืออะไร

คัมภีร์อุปนิษัทสนใจเรื่องตัวตน (อาตมา) ที่แท้จริงของมนุษย์ จึงได้ทำการวิเคราะห์แยกแยะจนเห็นความจริงแท้ที่อยู่ข้างในว่า แตกต่างกับสิ่งที่เป็นเปลือกนอก ซึ่งได้แก่ ร่างกาย อินทรีย์ (ประสาทที่ใช้ รับรู้ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง) มนัส (ใจที่ทำหน้าที่คิด) พุทธิ (ความรู้ที่เกิดจากอินทรีย์) และความสนุกสนานที่เกิดขึ้นโดยอาศัย สิ่งเหล่านี้ ซึ่งเมื่อได้รับการพิสูจน์ก็พบว่า เป็นสิ่งที่ผ่านมาแล้วก็ผ่านไป เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลง ไม่ใช่สิ่งที่คงทนถาวร สิ่งที่เป็นเปลือกนอกเป็นเหมือนกับฝักที่ปกปิดสิ่งจริงแท้ซึ่งอยู่ข้างในอันเป็นสิ่งมีอยู่อย่างถาวร ตลอดกาลไว้ สิ่งจริงแท้สิ่งนี้ไม่ใช่สิ่งเดียวกับสิ่งทั้งหลายที่เป็นเปลือกนอก แม้ว่า สิ่งที่เป็นเปลือกนอกเหล่านี้ต้องอาศัยสิ่งจริงแท้ ซึ่งอยู่ข้างในถึงจะอยู่ได้ ก็ตาม แต่สิ่งที่เป็นเปลือกนอกก็มีประโยชน์ในการบอกให้รู้ว่ามีสิ่งจริงแท้ที่อยู่ภายใน เพราะถ้าไม่มีเปลือกนอก เราก็ไม่สามารถจะบอกได้ว่า มีสิ่งจริงแท้ที่อยู่ข้างในได้ ตัวตนที่แท้จริงก็คือตัวความรู้บริสุทธิ์อันหาเขตจำกัดมิได้ ความรู้แต่ละอย่างๆ เกี่ยวกับวัตถุหรือเรื่องใดๆ ก็ตาม ที่เรามีอยู่เป็นเพียงความรู้ที่มีขอบเขตจำกัด แต่ก็เป็นตัวบ่งบอกให้เราทราบว่า ยังมีความรู้ชนิดที่หาขอบเขตมิได้อยู่ ตัวตน ที่แท้จริงนั้นมีชื่อเรียกว่า อาตมัน หรือ อาตมา (= อัตตา ในภาษาบาลี) เมื่ออาตมาอยู่ในภาวะเป็นตัวความรู้บริสุทธิ์ไม่มีขอบเขตจำกัด (สद्यํ ชฺญานํ อนนตํ)

อาตมา ของมนุษย์ก็ไม่แตกต่างจากอาตมาของ สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย (สรวฏตาตมา) ไม่แตกต่างจากพรหม คือ พระเป็น เจ้า (God)

กฎอุปนิษัตถ์กล่าวว่า “อาตมาแฝงตัวอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง จึงดูเหมือนกับ ว่าอาตมาไม่ได้มีอยู่ที่นั่น แต่คนที่มีสายตาแหลมคมด้วย อาศัยสติปัญญาอันเฉียบแหลมอันจะแทงทะลุเข้าไปได้เท่านั้นจึงจะเห็นอาตมานั้น (๒.๓.๑๒)

ความรู้อาตมาอย่างแท้จริง (อาตมวิทฺยา) ถือว่าเป็นความรู้ชั้นสูงสุด (ปราวิตฺยา) เหนือกว่าความรู้ทุกอย่าง ความรู้ นอกเหนือจากความรู้ที่แท้จริงเป็นความรู้ชั้นต่ำ (อปราวิตฺยา) การที่จะรู้ตน อย่างแท้จริงได้ จะต้องใช้การควบคุมตนที่อยู่ในตัวเราที่จมลึกอยู่กับผลประโยชน์และจมลึกอยู่กับการสนองความต้องการของอารมณ์ ต้อง ศึกษาให้รู้ความจริง นำมาคิดโดยใช้หลักเหตุผล และทำให้เป็น สมานอย่างต่อเนื่อง (ศรวณ = ฟังคือเรียน, มน = นึกถึงสิ่งที่ได้ฟังได้ เรียนมาโดยใช้หลักเหตุผล, นิธิธฺยาสน = การทำให้เป็นสมานอย่าง ต่อเนื่อง)

แสดงว่าในยุคอุปนิษัตถ์ยังไม่มีมุมมองเทพต่างๆในรูปบุคคลที่มีรูปร่างหน้าตา มีมือมีแขนมีขาอย่างมนุษย์ มีแต่ความคิดเรื่องพระเป็นเจ้า คือ พรหม (ไม่มีเพศ) ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกับ อาตมาที่อยู่ในตัว สิ่งมีชีวิตและมนุษย์ทั้งหลาย

พรหมในทัศนะของคังกรจารย์

คังกรจารย์เป็นอาจารย์ที่มีชื่อเสียงที่สุดในทรรศนะ (philosophy) สาขาเวทานตะ สำนักอโทวตะ (monism) มีชีวิตอยู่ราว พุทธศตวรรษที่ ๑๓ ท่านผู้นี้มีความเห็นว่า พรหม เป็นสิ่งมีอยู่อย่างแท้จริง (พรหม สตฺย) โลกไม่มีอยู่จริง (ชคนฺมิถฺยา) ท่านคังกรจารย์ มอง พรหม ใน ๒ ระดับ คือ มองในระดับสายตาของชาวโลกธรรมดา (วฺยวหาริกทฺษฺญ) และ มองในระดับความจริงสูงสุด (ปรมาธิคทฺษฺญ) หรือระดับปรมาตฺถ เมื่อ

มองในระดับสายตาของชาวโลกธรรมดา ซึ่งมองเห็นว่าโลกเป็นสิ่งที่มียุอยู่จริง **พรหม** ก็คือ ผู้สร้างทุกสิ่ง ผู้รักษาทุกสิ่ง และผู้ทำลาย ทุกสิ่งในที่สุด ซึ่งเมื่อมีหน้าที่อย่างนี้ พรหม ก็ต้องเป็นผู้มีอำนาจทุกอย่าง (**สรวศกฤติ**) และมีความรู้ทุกอย่าง (**สรวชฌ**) พรหม ลักษณะนี้เรียกว่า **สคฺจนพรหม** หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **อิศวร** (**อิศวร** = พระเป็นเจ้า สูงสุดที่มีรูปเป็นตัวบุคคล) แต่โลกที่เราเห็นนี้ท่านคังกราจารย์เห็นว่า เป็นสิ่งไม่มีอยู่อย่างแท้จริงเป็นเพียงการมองเห็นด้วยอำนาจของมายา ในสายตาของคนธรรมดา เมื่อมองในระดับปรมาตฺถแล้วไม่มีผู้ใดสร้างโลก เมื่อไม่มีผู้สร้าง ผู้รักษา และผู้ทำลายก็ไม่มี ดังนั้นเมื่อมองในลักษณะหลังความเป็นผู้สร้างโลก ไม่ใช่แก่นแท้ (**สวรूपลกษณ**) ของพรหม แต่เป็นเพียงการอธิบายที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญเป็นบางครั้งไม่แตะ หรือสัมผัสเนื้อแท้ของพรหม (**ตฤสฺถลลกษณ**) มีตัวอย่างที่จะทำให้มีความเข้าใจข้อนี้ชัดเจน

เมื่อคนเลี้ยงวัวไปแสดงละครเป็นพระราชา ทำการรมมีชัยชนะเหนือประเทศประเทศหนึ่ง ได้ปกครองประเทศนั้น ที่นี้ถ้าเราพูดถึงผู้ที่แสดงเป็นพระราชาว่าเป็นคนเลี้ยงวัวนั้นหมายความว่าเราพูดถึงเขาตามฐานะที่แท้จริงของเขา (**สวรूपลกษณ**) แต่ถ้าเราพูดถึงเขาว่าเป็นพระราชาเป็นผู้ครองประเทศเป็นผู้ชนะ หมายความว่าเราพูดถึงเขาตอนที่เขาเป็นผู้แสดงละครบนเวที ซึ่งหาได้ทำให้ความเป็นผู้เลี้ยงวัวหมดไปจากตัวเขาแต่อย่างใดไม่ เป็นการอธิบายหรือพูดถึงเขาบางครั้งบางครั้งเท่านั้นเอง (**ตฤสฺถลลกษณ**)

จะเห็นแล้วว่าในยุคอุปนิษท พรหม เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริง ในรูปของนิรคฺจนพรหม ซึ่งใช้คำพูดใดๆ อธิบายไม่ได้ และในรูปของสคฺจนพรหม ซึ่งมีคุณสมบัติที่อธิบายได้ ในยุคต่อมาคือ อิติหาสะ (**รามายณะ** และ**มหาภารตะ**) และยุคปุราณะ เมื่อศาสนาพราหมณ์แยกออกเป็นสองนิกายอย่างชัดเจน คือ **ไศวณิกาย** ซึ่งนับถือว่าพระศิวะ เป็นเทพมีอำนาจสูงสุด และ**ไวษณวนิกาย** ซึ่งนับถือว่าพระวิษณุเป็นเทพ มีอำนาจสูงสุด

ความเป็นอิศวร (พระเจ้าผู้มีอำนาจสูงสุด) ได้ตกไปอยู่กับ พระศิวะ และ พระวิษณุ เมื่อพระศิวะหรือพระวิษณุซึ่งมีฐานะเป็นพระอิศวรจะต้อง มาทำหน้าที่ สร้างโลก รักษาโลก และทำลายโลก ก็ต้องปรากฏรูป เป็นเทพสามองค์ คือ พระพรตมา พระวิษณุ และ พระศิวะ ซึ่งเป็นเพียง รูปปรากฏของพระเป็นเจ้าสูงสุดองค์เดียวเพื่อมาทำหน้าที่ทั้งสามประการ ดังกล่าว (ดู Radhakrishnan : 66)

ตรีมูรติ

ตรีมูรติ (สันสกฤต = ตรีมูรติ)

ตรีมูรติ เป็นพระนามสำหรับเรียกเทพในศาสนาพราหมณ์สามองค์ คือ พระพรตมา^๑ พระวิษณุ และพระศิวะ รวมอยู่ในรูปเดียวเทพทั้ง สามมีหน้าที่ ๓ ประการตามลำดับคือ สร้างโลก (สฤษฏิ) รักษาโลก (สฤติ) และทำลายโลก (ปรลัย)

^๑ พรตมาไม่ใช่องค์เดียวกับ พรต ในยุคอุปนิษัท พรตมาเป็นเทพที่เกิดขึ้นในสมัยหลังคือ สมัยยิตติหาส ได้แก่ มหาภารตะ และรามายณะ และสมัยปุราณะ เป็นเทพเพศชายที่มี รูปร่างหน้าตา มีมือมีแขน มีขาอย่างมนุษย์ มีพระสร้อยเป็น พระชายา ส่วน พรต สมัยอุปนิษัท ไม่มีเพศ เป็นตัวดวงวิญญาณที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งในจักรวาล (world-spirit) ปรมาตมัน (ปรมาตม) ก็เรียก มีสองลักษณะคือ ๑) นิรคณพรต (นิรคณพรต) คือ ความจริงสูงสุดที่ไม่สามารถจะใช้คำพูดใดๆ อธิบาย หรือพูดถึงได้เพราะไม่มีคุณสมบัติใดๆ เป็นตัวความรู้สึก ซึ่งเรียกว่า ชญาณ (ชญาณ) เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริง ซึ่งเรียกว่า สัตยะ (สฤย) เป็นสิ่งที่ไม่มียึดติด ซึ่งเรียกว่า อนันตะ (อนันต) พรตชนิดแรกไม่ใช่สิ่งที่จะ กราบไหว้บูชาได้ ๒) สคณพรต เป็นพระเป็นเจ้าที่มีคุณสมบัติ คือ มีอำนาจทุกอย่างเป็น ผู้สร้างโลก เป็นผู้คุ้มครองรักษาโลก และเป็นผู้ทำลายโลก สคณพรต บางครั้งก็เรียก อิศวร (อิศวร) พรตชนิดที่สอง เป็นสิ่งที่กราบไหว้บูชาได้

กำเนิดไตรภูมิ

กำเนิดของไตรภูมิที่มาจากแหล่ง (sources) ต่างๆ มีความแตกต่างกันในรายละเอียดพอสมควร แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของเวลาสถานที่และจุดประสงค์ของแหล่งที่มา (sources) ที่เกี่ยวข้องกับลัทธิที่นับถือพระรัตนตรัย

เรื่องราวการอวตารของเทพสูงสุดสามองค์ ของศาสนาพราหมณ์มาเป็นไตรภูมิตามที่ปรากฏในหนังสือ ศรีศุภจริตร มิตังนี

ในเบื้องต้นโลกนี้มีน้ำเว้งร้างเพียงอย่างเดียว พระนารายณ์ มีความดำริในพระทัยว่าโลกควรจะถูกสร้างขึ้นมา ทันทีนั้นก็มิใช่สีทองขนาดมหึมาเกิดขึ้น ไซ้มีชื่อว่า **หิรัณ्यครรภ์** (หิรัณ्यครภ) ครรภ์ที่เป็นทองเมื่อหนึ่งปีของพวกเทพผ่านไป (หนึ่งปีในมนุษย์โลกเท่ากับหนึ่งวันของพวกเทพ) ไซ้ทองได้แยกออกเป็นสองส่วน ส่วนบนกลายเป็นท้องฟ้า ส่วนล่างกลายเป็นแผ่นดิน จากนั้น**พระพรหม**จึงได้ถือกำเนิดขึ้นมาทำหน้าที่สร้างสิ่งต่างๆ ในจักรวาล คือ สร้างโลก ๑๔ โลก สร้างทิศทั้ง ๑๐ สร้างคุณงามความดี สร้างสิ่งชั่วร้าย พระพรหมได้สร้างไอรสขึ้นมา ๗ องค์ เพียงด้วยการใช้ความคิด จึงเรียกกันว่า **มานสบุตร** (บุตรที่เกิดจากความคิด) ได้แก่ฤาษี ๗ ตน คือ **มริจิ อตริ อังคีรส ปลัสตยะ**^๒ (ปลสตุย) **ปลหะ กฤตุ และ วลิษฐะ**

นางอนสุยาเป็นภรรยาของ**ฤาษีอตริ** นางเป็นหญิงที่ซื่อสัตย์ (ปติวรต) ต่อสามีอย่างสูงส่งไม่มีหญิงใดเปรียบเทียบได้ **พระอินทร์**เกิดความเดือดร้อน เกรงว่าวันหนึ่งข้างหน้าตนจะถูกนางแย่งอำนาจความเป็นเจ้าแห่งเทพไป เนื่องจากนางมีคุณธรรมอันสูงส่งเช่นนั้น พระอินทร์จึงพาพวกเทวดาไปเฝ้าเทพทั้งสามคือ พระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะ และได้

^๒ บิดาของเปาลัสตยะซึ่ง คือท้าวลัสเตียนในรามเกียรติ์ของไทย

พรรณาถึงความยิ่งใหญ่ของความซื่อสัตย์ของนางอนสุยาให้เทพทั้งสามฟัง เทพทั้งสามรู้สึกอัศจรรย์พระทัยในความซื่อสัตย์ของนางอนสุยา จึงต้องการที่จะทดสอบคุณธรรมนั้น เทพทั้งสามได้แปลงตัวเป็นฤๅษีไปยังอาศรมของ อตริฤๅษีตอนเที่ยงวัน ตอนนั้นอตริฤๅษีได้ออกไปจากอาศรมเพื่อประกอบ พิธีกรรม อยู่แต่นางอนสุยา นางได้นิมนต์ฤๅษีทั้งสามเข้าไปภายในอาศรม ล้างเท้าให้ฤๅษีและได้ปูอาสนะให้นั่ง ฤๅษีทั้งสามได้ขอเป็นแขกของนางและ ขอให้นางนำอาหารมาถวายตนโดยเร็ว มิฉะนั้นพวกตนก็จะไปขอ อาหารที่อื่น แขกที่มาที่อาศรมของฤๅษีอตริจะได้รับการปฏิบัติเหมือน เป็นเทพเสมอ ดังนั้นนางอนสุยาจึงได้หมอบลงแทบเท้าของฤๅษีทั้งสาม แล้วขอให้ฤๅษีทั้งสามไปอาบน้ำตามพิธีให้เรียบร้อยเสียก่อนแล้วให้รีบกลับ มาฉันอาหารตอนเที่ยงวัน ฤๅษีทั้งสามก็ยังคงยืนยันที่จะฉันอาหารอยู่นั่นเอง นางอนสุยาจึงเตรียมที่ให้ฤๅษีฉันอาหาร ฤๅษีได้ตั้งข้อแม้อีกคือ ขอให้นาง อนสุยาเปลื้องกายขณะที่ถวายอาหาร เพราะต้องการจะชมความงามของ นางซึ่งเป็นที่เลื่องลือกันทั่วไป นางอนสุยาต้องใช้ความคิดอย่างหนักเพราะ ถ้านางปฏิเสธฤๅษีทั้งสามก็จะไปขออาหารที่อื่น ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะ เป็น การผิดธรรมเนียมการปฏิบัติต่อแขกของเจ้าของบ้านอันถือเป็นความผิด อย่างร้ายแรง แต่เมื่อนางพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วก็ทราบว่าฤๅษีทั้งสาม ต้องการจะทดสอบความซื่อสัตย์ต่อสามีของตน นางจึงเข้าไปในครัวด้วย ดวงใจที่บริสุทธิ์ตั้งจิตอธิษฐาน โดยอ้างเอาความซื่อสัตย์ต่อสามีเป็นที่ตั้ง ขอให้ฤๅษีทั้งสามกลายเป็นเด็กอ่อนขณะที่นางเปลื้องกายนำอาหารมาถวาย เมื่อนางนำอาหารมาถวายจริงๆ ฤๅษีทั้งสามได้กลายเป็นเด็กอ่อนไปจริงๆ นางอนสุยาจึงกลับเข้าไปในครัวและแต่งตัวตามปกติ กลับออกมาอุ้มเอา เด็กทั้งสามนั้นใส่เปล แล้วใช้พระเวทกล่อมเด็กทั้งสามเพื่อให้นอนหลับ ตอนนั้นเองฤๅษีอตริได้กลับมา นางอนสุยาจึงเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้ฟัง ฤๅษีอตริทราบด้วยดาตพิพม์ว่าเด็กทั้งสาม คือเทพสามองค์จึงได้หมอบลง กราบเด็กทั้งสามจึงได้กลับกลายเป็นเทพสามองค์ และได้สรรเสริญความ

ข้อสัจยต่อสามีนางอนสุยาและขอให้นางขอพร นางได้ขอให้เทพทั้งสามอยู่เป็นลูกของนาง เทพทั้งสามจึงได้รวมร่างเป็นหนึ่งเดียวแต่ยังคงเศียรของตนไว้ทั้งสามเศียร รูปเทพที่รวมเป็นหนึ่งนี้ได้รับการตั้งชื่อว่า ทัตตะ แต่คนทั่วไปจะเพิ่มคำว่า อาเตรยะ เข้ามา ซึ่งมีความหมายว่า ผู้เป็นลูกของ ฤๅษีอัตริ ดังนั้น ทัตตะอาเตรยะ จึงมีความหมายว่า ทัตตะ (ผู้ถูกประทานมา) ผู้เป็นลูกของฤๅษีอัตริ (Mohana , 1999: 36-39)

คัมภีร์ภาควตะ ปุราณะ เล่าเรื่องการอวตารมาเป็นพรตริบุรุษของ พระพรหมา พระวิษณุ และพระศิวะ ต่างไปจากเรื่องที่เล่าไว้ใน ศรีศรุจรีเดร ซึ่งมีดังต่อไปนี้

อนสุยา มีลูกชายที่มีความรู้เรื่องสามคน คือ ทัตตะ (เทพฤๅษีทัตตะอาเตรยะ) ทุรวาสัส (ตุรวาสส) และพระจันทร์ ซึ่งเป็นภาคหนึ่งของ พระวิษณุ พระศิวะ และพระพรหมา ตามลำดับ ก่อนที่จะมีลูกทั้งสามมีเรื่องเล่าไว้ดังนี้ พระพรหมาได้กระตุ้นฤๅษีอัตริซึ่งเป็นโอรสที่เกิดจากความคิดของพระองค์ให้ทำการสร้างโลก ฤๅษีอัตริจึงได้พานางอนสุยาภรรยาไปบำเพ็ญตบะอยู่ที่ภูเขา ฤกษะ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ควบคุม ลมหายใจ ยืนด้วยเท้าเพียงข้างเดียว สู้ร้อนสู้หนาว กินเพียงอากาศเป็นอาหาร และทำสมาธินึกในใจว่า “ข้าฯ ขอพึงผู้เป็นเจ้าของเหนือโลก เป็นสรวงขอให้เจ้าเหนือโลก นั้นประทานลูกที่เหมือนเจ้าโลกนั้นแก่ ข้าฯด้วยเถิด” ด้วยอำนาจตบะนั้นเทพสามองค์ คือ พระพรหมา พระวิษณุ และพระศิวะ ได้ออกมาทางศีรษะของฤๅษีอัตริ แล้วได้ทรงพาหนะ คือ หงส์ ครุฑ และโค ตามลำดับ มาปรากฏตัวต่อหน้าฤๅษี ฤๅษีได้ล้มตัวลงนอนทำความเคารพแบบทนต์วัต (เหมือนท่อนไม้ล้ม) แล้วได้ทำการสรรเสริญเทพทั้งสามเป็นอเนกประการ และได้ทูลเทพทั้งสามว่า ตนบำเพ็ญตบะนึกถึงเจ้าเหนือโลกเพียงองค์เดียวด้วยจุดประสงค์อยากจะมีลูก เหตุไฉนท่านทั้งสามจึงได้

มาปรากฏพระองค์พร้อมกัน เทพทั้งสามหัวเราะและบอกกับอัตริยาว่า
ตนแม้จะเป็นเทพสามองค์ก็จริง แต่ก็เป็นรูปร่างเดียว คือ เจ้าเหนือโลกที่
ตัวฤษีนึกถึงนั่นเอง เทพทั้งสามจึงให้พรฤษีโดยให้ส่วนของตนๆ ไป
เป็นลูกของฤษี จากพรนั้น ส่วนของ **พระพรหม** เกิดเป็น **โสมะ** คือ พระ
จันทร์ ส่วนของ **พระวิษณุ** เกิดเป็น **ทัตตะ** ผู้เชี่ยวชาญด้านโยคะ ส่วนของ
พระศิวะ เกิดเป็น **ฤษีทรวาส** (ภาคเวตะ มหาปุราณะ. สกัณฑะที่ ๔ อธิบาย
ที่ ๑ โศลกที่ ๑๕-๓๓)

เรื่องที่เล่าไว้ใน มารกาณเทยะ ปุราณะ มีดังนี้

มีพราหมณ์แห่งกุศิกโคตรผู้หนึ่งอาศัยอยู่ที่เมือง **อิษฐานะ** เขา
เป็นโรคเรื้อนเดินไปไหนมาไหนไม่ได้เนื่องจากกรรมเก่า แต่ภรรยาของ
เขาก็มิได้รังเกียจ ให้การปรนนิบัติสามีด้วยความจงรักภักดีอย่างที่จะหา
ภรรยาคนใดมาเปรียบได้ แม้ว่าจะได้รับการดูต่ำจากสามีอย่างรุนแรงอยู่
เป็นประจำโดยนางถือว่าสามีเป็นเหมือนเทพ วันหนึ่งพราหมณ์ได้พบ
หญิงแพศยาสาวสวยคนหนึ่งเกิดความหลงใหล จึงบังคับให้ภรรยาพาไป
ยังบ้านหญิงแพศยาคนนั้น ภรรยาก็ยอมพาไปโดยดี โดยแบกไปบนบ่า ขณะที่
แบกสามีไปในตอนกลางคืนซึ่งมืดมิดนั้นฝนก็ตกฟ้าก็ร้อง ตัวของ
สามีซึ่งอยู่บนบ่าได้ไปชนฤษีมาณทวยะ(มาณทวย) ซึ่งถูกเสียบอยู่บน
หลาวเนื่องจากต้องโทษจากพระราชา โดยถูกกล่าวหาว่าเป็นโจรทั้งๆ ที่
ไม่ได้เป็น ฤษีซึ่งยังไม่ตายโกรธมากจึงสาปไปว่าคนที่ชนตนจะต้องตาย
เมื่อพระอาทิตย์ขึ้น ภรรยาเมื่อได้ยินคำสาปจึงได้พูดว่า “ต่อไปนี้พระ
อาทิตย์จะไม่มีวันขึ้นเลย” จากคำพูดของหญิงผู้ซื่อสัตย์ต่อสามี พระ
อาทิตย์จึงไม่ขึ้นเป็นเวลาหลายวัน พวกเทพต่างพากันกล่าวว่าชาวโลกจะ
เดือดร้อน เพราะทุกสิ่งทุกอย่างจะตายหมด พวกเทพเองซึ่งจะต้องอาศัย
ชาวโลกบวงสรวงสังเวยส่งอาหารมาให้ก็จะเดือดร้อนไปด้วย **พระพรหม**
จึงแนะนำเทพทั้งหลายให้ขอความช่วยเหลือจากนางอนสุยาภรรยาของฤษี

อัคริ ซึ่งเป็นผู้ซื่อสัตย์ต่อสามีอย่างยิ่ง นางอนสุยายินดีช่วยพวกเทวดา
ได้ไปให้เหตุผลต่างๆ นานาเพื่อให้ภรรยาของพราหมณ์ถอนคำพูด เพื่อว่า
พระอาทิตย์จะได้ขึ้นตามปกติ เมื่อภรรยาพราหมณ์ยอมทำตามคำขอร้อง
พระอาทิตย์ก็ได้ขึ้นไปตามปกติ แต่พราหมณ์นั้นก็เสียชีวิตตามคำสาป
แต่นางอนสุยาได้ใช้ตบะของตน ทำให้พราหมณ์นั้นฟื้นคืนชีวิตขึ้นมา
พร้อมกับหายจากโรคเรื้อนและกลายเป็นคนหนุ่มมีพละนาถิร พวกเทวดา
ดีใจได้ขอให้นางอนสุยาขอพร นางได้ขอให้ พระพรทมา พระวิษณุ และ
พระศิวะ มาเป็นลูกของนาง เทพทั้งสามจึงได้ แบ่งภาคของตนมาเกิดเป็น
ลูกของนางอนสุยา พระพรทมาเกิดเป็นพระจันทร์ พระวิษณุเป็นทศดา
เตรยะ ส่วนพระศิวะเป็นฤาษีทุรวาส (Markandeya Mahapuranam,
Adhyaya 16.14-103)

เรื่องที่เล่าไว้ใน พรหมภณกะ ปุราณะ อธิบายที่ ๓๙ ถึง ๔๐ มีดังนี้
เทพทศดาเตรยะเป็นอวตารของมหาวิษณุ (พระนารายณ์) มีฤาษี
อัคริเป็นบิดาและนางอนสุยาเป็นมารดา ตามเรื่องมีว่า มีฤาษีคนหนึ่ง
ชื่อ อณิมาณทุย (มาน-ดับ-วยะ) ขณะที่ฤาษีตนนี้นั่งสมาธิอยู่ โจรกลุ่ม
หนึ่งได้หนีเจ้าหน้าที่ผ่านมาทางนั้น ตำรวจหลวงที่ติดตามโจรได้สอบถาม
ถึง โจรกับฤาษี ฤาษีอยู่ในสมาธิจึงไม่ยอมปริปากใดๆ ตำรวจหลวงเข้าใจว่า
ฤาษีนั่นเองเป็นโจร จึงจับมัดมือมัดเท้านำไปเฝ้าพระราชา พระราชาทรง
ตัดสินประหารชีวิตฤาษีโดยใช้วิธีเสียบด้วยตรีศูล เจ้าหน้าที่ได้ทำตามนั้น
และนำฤาษีที่ถูกเสียบแต่ยังไม่ตายไปปักไว้บนยอดเขา ในระหว่างนั้น นาง
ศีลวดี ซึ่งเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามีอย่างยิ่งเดินทางผ่านมา โดยให้สามี
ชื่อ อัครศวาส (อัครศวาส = อค-กระ-กระ-วาส) ซื่อเพื่อไปยังบ้านของ
หญิงแพศยา ขณะที่ฝนตกทำให้เดินทางลำบาก อัครศวาสได้ด่าทอฤาษี
หาว่าเป็นตัวการทำให้ฝนตก ฤาษีโกรธจึงสาปให้ศีรษะของอัครศวาส
แตกเป็นเจ็ดเสี่ยงเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น ศีลวดีได้ยินคำสาปนางมีความเชื่อ

สตัยต่อสามีมามาก จึงตั้งจิตอธิษฐานไม่ให้พระอาทิตย์ขึ้น ซึ่งคำอธิษฐานก็ได้ผลเมื่อพระอาทิตย์ไม่ขึ้น ทำให้เดือดร้อนไปทั่วทั้งจักรวาลรวมถึงเทวดา เทวดาพากันไปเฝ้าพระพรหมา พระพรหมาช่วยอะไรไม่ได้ จึงพากันไปเฝ้าพระศิวะ พระศิวะก็ช่วยอะไรไม่ได้ จึงพากันไปเฝ้ามหาวิษณุ **เทพตรีมูรติ (พระพรหมา, พระศิวะ และ พระวิษณุ)** จึงพากันไปหานางอนสุยาเพื่อให้ นางขอร้องศีลวดีให้ถอนคำอธิษฐาน นางอนสุยาและเทพตรีมูรติจึงไปพบนางศีลวดี และขอร้องให้นางถอนคำอธิษฐาน นางก็ยอมตามที่ขอและเทพตรีมูรติได้ให้คำมั่นสัญญาว่า **อุครศรวัสจะไม่ตาย เทพตรีมูรติ ยินดี** ในความสำเร็จจึงให้นางอนสุยาขอพร นางอนสุยาขอพรให้เทพทั้งสามมาเกิดเป็นลูกของนาง เทพตรีมูรติจึงให้พรตามที่ขอ พระวิษณุจึงเกิดจากนางเป็น **พระทัตตาเตรยะ** พระศิวะเป็น **ทูรวาสัส** และพระพรหมาเป็น **โสมะ** คือ พระจันทร์ **พระทัตตาเตรยะ** บำเพ็ญตบะตั้งแต่ยังเป็นเด็ก และได้เป็นฤาษีทัตตาเตรยะ (Puranic Encyclopaedia : 206)

พระทัตตาเตรยะ อวตาร

ผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์ฮินดู มีความเชื่อว่าเมื่ออธรรมเพิ่มขึ้นอย่างมากมายจนอาจจะทำให้โลกตกอยู่ในอันตราย พระเป็นเจ้าสูงสุดคือพระวิษณุจะลงจากสวรรค์ไวกูณฐะมายังโลกเพื่อนำธรรมกลับมา และเพื่อคุ้มครองผู้ทำความดีและทำลายผู้ทำความชั่ว (ภควัตคิดตา: อธิบายที่ ๔ โศลก ๗-๘) การลงมาของพระวิษณุมีทั้ง มาหมดทั้งองค์เรียกว่า **อวตาร** แบ่งภาคบางส่วนลงมาเรียกว่า **อัสตวตาร** (อัง-ศา-วะ-ตา-ระ) และลงมาแบบเฉพาะกิจเรียกว่า **อาเวศ** การอวตารที่มาหมดทั้งองค์มีทั้งหมด ๑๐ ครั้งได้แก่

๑) มัตสยะ	อวตาร	๒) กูรมะ	อวตาร
๓) วราหะ	อวตาร	๔) นรสิงหะ	อวตาร

๕) วามนะ	อวตาร	๖) ประสูรณะ	อวตาร
๗) รามะ	อวตาร	๘) กฤษณะ	อวตาร
๙) พุทธะ	อวตาร	๑๐) กัลกิ	อวตาร
- (ซึ่งจะมีในอนาคต)

อย่างใดก็ดีในช่วงเวลาก่อนที่ พระวิษณุจะอวตารมาเป็น กัลกิ พระเทพฤๅษีทัตตาเตรยะ อวตารของตรีมูรติ ได้อวตารมาเป็น ศรีปาทศรีวัลลกะ และ ศรีนฤสิงหสรัสวตี

พระตรีมูรติอวตารเป็นศรีปาท-ศรีวัลลกะ

เรื่องการอวตารของทัตตาเตรยะ ตามที่ปรากฏใน ศรีศุรุจรีเตร (ศรีศุรุจรีเตร) : มีสถานที่แห่งหนึ่งชื่อ **ปิรุปุระ** ในจังหวัดโคทาวรี ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของคาบสมุทรอินเดีย ณ ที่นั้นมีพราหมณ์ ชื่อ **อปลราชะ** และภรรยา ชื่อ **สมุติ** อาศัยอยู่ สมุติเป็นหญิงที่ซื่อสัตย์ต่อสามีมาก วันหนึ่งอปลราชะทำพิธีอมาวัสยศราทธะ (พิธีการเช่นสังเวย เพื่อให้อาหารแก่บรรพบุรุษ) ในตอนนั้นพระทัตตาเตรยะได้มาที่บ้านของคนทั้งสอง โดยแปลงตัวเป็นฤๅษีมาขอภิกษา และกล่าวคำขอเป็นภาษาสันสกฤตตามธรรมเนียม ว่า “ภวติ ภิกษุมา เทหิ / แม่ โปรดให้ภิกษา ด้วยเถิด” ตามธรรมเนียมปฏิบัติการให้อาหารแก่ผู้อื่นก่อนให้อาหาร แก่พราหมณ์ที่เชิญมาทำพิธีถือว่าไม่ถูกต้องแต่นางสมุติก็ได้ถวายอาหารแก่ฤๅษีนั้น ความเป็นผู้มีใจกรุณาของนางสมุติเป็นที่พอกพ้อใจของฤๅษีนั้นมาก จึงคิดร่างเป็นเทพทัตตาเตรยะที่แท้จริง และกล่าวกับนางสมุติว่า “สมุติเราพอใจกับความเป็นผู้มีใจกรุณาต่อแขกของท่านมาก แม่โปรดขอพระอะไรก็ได้ที่ต้องการ เราจะให้ตามที่ขอ” นางสมุติได้หมอบลงแทบเท้าแสดงความเคารพต่อเทพนั้น แล้วกล่าวว่า “ท่านผู้เป็นอวตาร ของตรีมูรติท่านเพียงจะเรียกข้าฯ ว่าแม่ ขอคำพูดนั้นจงเป็นจริงด้วยเถิด ขอให้ท่านมาถือกำเนิดเป็นลูกของข้าฯ ข้ามีลูกแล้วแต่เสียชีวิตตั้งแต่ยังเล็กหลายคนทีเหลือ

๒ คนก็ตาบอดและเป็นง่อย” พระทัตตาเตรยะได้ให้พรตามที่ขอ แล้วก็
อันตรายหายตัวไป ต่อมานางสุมตีได้ให้กำเนิดบุตรชายคนหนึ่ง อปราชะ
ตั้งชื่อให้ว่า ศรีปาทะ เมื่อเขาอายุ ๑๖ ปี บิดา มารดาต้องการ
ให้เขาแต่งงานมีครอบครัว แต่ศรีปาทะมีความประสงค์จะเป็นนักบวช และ
ต้องการมีชื่อว่า ศรีปาทะ วัลลกะ บิดามารดาขอให้ศรีปาทะอยู่คอย
ดูแลตนเมื่อแก่เฒ่า ศรีปาทะบอกว่าลูกอีกสองคนจะเป็นผู้ดูแล และ
ได้ใช้อำนาจพิเศษทำให้พี่ชายทั้งสองหายจากความพิการ จากนั้นศรีปาทะ
ได้ขออนุญาตบิดามารดาเดินทางไปเมืองกาซี (พาราณสี) และเข้าพิธี
บวชที่นั่น แล้วเดินทางไปโบสถ์พัทรินาถในภูเขาคิมาลัยสวตมนต์ ภาวนา
ถึงพระนารายณ์ จากนั้นได้เดินทางสั่งสอนและบวชให้แก่สาวกทางภาคใต้
ของอินเดีย ในที่สุดได้ไปพำนักที่ โคกรณะ (โคกรณ) สถานที่ศักดิ์สิทธิ์
ซึ่งปัจจุบันอยู่ในรัฐโกอา(Goa) ของประเทศอินเดีย จากนั้นได้ ไปพำนัก
ในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เพื่ออนุเคราะห์ด้านจิตวิญญาณแก่ผู้เคารพนับ
ถือตามลำดับดังนี้ คือ ศรีไศละ กุรุวรปุระ บนฝั่งแม่น้ำกฤษณา ซึ่งเป็น
ที่พำนักสุดท้าย ณ ที่พำนักสุดท้ายก่อนที่จะหายตัวไปจากโลก ศรีปาทะ
ศรีวัลลกะ ได้ให้พรแก่ภักตะ (ผู้เคารพนับถืออย่างยิ่งยวด) ที่เป็นคนมี
อาชีพชักผ้า (โหปี) ให้ได้เป็นพระราชา ซึ่งก็เป็นจริงคือในชาติต่อมา
เขาได้เป็นโอรสของราชามุสลิมได้ครอง เมืองไวฑูระ (เมืองพิทาระ ใน
รัฐกรรณาฏกะ ของอินเดีย) ราชองค์นี้ได้รับการช่วยให้พ้นจากโรคร้าย
โดย นฤสิงหสรัสวตี อวตารของ ศรีปาทะ ศรีวัลลกะ ในชาติต่อมา

ศรีปาทะอวตารเป็นบุษริ

ที่เมืองกรัญชะมีพราหมณ์ชื่อว่า มธวะซึ่งมีภรรยาชื่อ อัมพิกา ภวานี
นางภวานีได้เคยพบศรีปาทะมาแล้วในชาติก่อนและเคยได้รับพรจาก
ศรีปาทะในชาตินั้น มธวะ เป็นศิวูรตี คือ คนที่ปฏิญาณตนว่าจะบูชา
พระศิวะเพียงองค์เดียว เมื่อนางภวานีอายุได้ ๑๖ ปี ก็ตั้งครรภ์และเมื่อ

ครบกำหนดได้คลอดลูกเป็นชาย ในตอนเกิดเด็กน้อยเปล่งคำว่า โอม ออก มาทำให้ผู้เป็นพ่อประหลาดใจมากได้ให้พวกโทรมาผูกดวงให้เด็ก พวก โทร ได้พยากรณ์ว่า เด็กคนนี้เป็นเทวดามาเกิดจะเป็นผู้มีอำนาจวิเศษเป็นผู้ที่ จะได้รับการเคารพนับถือและทำประโยชน์แก่คนทั่วไป บิดาตั้งชื่อให้เขา ว่า **นรทรี** เขาได้แสดงให้มารดาเห็นว่าเขาคือ ศรีปาทะ ศรีวัลลภะ เมื่อ อายุได้ ๑๐ ขวบหลังจากมารดามีบุตรแฝดสองคน นรทรี ได้ลาบิดา มารดาออกบวช และได้แสดงให้บิดามารดาเห็นว่า เขาคือ คนเดียวกับเทพ ทัตตาเตรยะอวตารของตรีมูรติ นรทรีได้บวชในสำนักที่มีอาจารย์ชื่อว่า **กฤษณสรสวดี** อาจารย์ตั้งชื่อให้ใหม่ว่า **นฤสิงหสรสวดี** อาจารย์ ได้มอบอำนาจให้เป็นผู้สืบทอดในฐานะเป็นอาจารย์องค์ต่อไปของสำนัก วงศ์ของคุรุ (อาจารย์) ของสำนักนี้มีดังนี้ เริ่มต้นจาก **พระคิเว** ผู้ที่ สืบทอดวงศ์มาตามลำดับ คือ **พระวิษณุ พระพรทมา วลีษฐะ ปราศระ วยาสะ (วยาส) ศุกะ เคาฑปาทะ โควินทะ ศังกรจารย์** (องค์แรกซึ่ง มีชีวิตอยู่ราว พ.ศ.๑๓๓๑) **วิศวรูปาจารย์ ชณานโพธิคิริ สิงหคิริ อิศวรติริระ นฤสิงหติริระ วิหติริระ คิวติริระ ภารตติริระ มลียนัน- ทะ เทเวติริระ สรสวดีวฤณฑะ ยาทเวนทสรสวดี กฤษณสรสวดี** หลัง จากได้เป็นเจ้าของสำนักต่อจาก กฤษณสรสวดีแล้วได้พาศิษย์เดินทางไปยัง สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในอินเดียทำการสอนธรรมและบวชให้ผู้ที่ยอมตัว เป็นศิษย์ ได้เดินทางกลับไปยังกรุงชะบ้านเกิดอีกครั้งหนึ่งได้พบกับบิดา- มารดา และได้แสดงให้บิดามารดาเห็นว่าตนเองคือ ศรีปาทะ ศรีวัลลภะ จากนั้นได้เดินทาง ไปพำนักที่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่อไปนี้ คือที่ **ตรัยัมพะกะ, นาสิก รีมฝั่งแม่น้ำโคทาวรี, ฝั่งแม่น้ำคงคาที่ ไวชนาถ, ภิลลวดี รีมฝั่ง แม่น้ำกฤษณา, ที่ปัญจคังคาสังคมะ** สุดท้ายได้ไปที่ **คนคปุร รีมฝั่งแม่น้ำกัมมะ** ได้แสดงปาฏิหารย์หลายประการในที่นั้นๆ เพื่อช่วยเหลือคน เป็นจำนวนมากมาย ผู้ตกอยู่ในความทุกข์ความเดือดร้อนต่างๆ นานา ผู้ที่ นฤสิงหสรสวดีได้ช่วยเป็นคนสุดท้ายคือ **ราชามุสลิม ผู้ครองนครไวฑูระ**

ให้พ้นจากโรคร้าย จนราชาผู้นั้นยอมตัวเป็นศิษย์ หลังจากได้ช่วยพระราช
องค์นี้แล้ว นักบวชนฤสิงหสรัสวตีบอกกับภักตะ (ผู้ที่เคารพนับถือ) ว่า
ถึงเวลาแล้วที่ท่านจะต้องจากรูปที่เห็นในโลกนี้ไปยัง ศรีไศละ ภักตะทั้ง
หลายต่าง อ้อนวอนให้ท่านอยู่ที่คนคปุระต่อไป ท่านได้บอกกับภักตะทั้ง
หลายว่า ที่จริงแล้วท่านจะอยู่ที่นั่นตลอดเวลา แม้ว่าจะไม่ปรากฏรูปให้เห็น
เพียงแต่ขอให้ผู้ที่เคารพนับถือท่านจงกราบไหว้รองเท้าไม้ของท่านที่อยู่
ที่ **มรุ** (วัด) และอาบน้าในที่แม่น้ำกัมปะพบกับแม่น้ำอมระ และกราบไหว้สิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ที่ **คนคปุระ** ท่านก็จะคอยให้ความคุ้มครองตลอดเวลา ในที่สุด
นฤสิงหสรัสวตีก็เดินทางไปยังศรีไศละพร้อมกับศิษย์ จำนวน ๔ คน
ในช่วงสุดท้ายของการไปยังศรีไศละ นฤสิงหสรัสวตีได้ข้ามเรือไปอีกฝั่งหนึ่ง
โดยให้ศิษย์ทั้ง ๔ รออยู่ทางฝั่งนี้ เมื่อถึงจุดหมายท่านจะบอกให้ทราบโดย
จะส่งดอกไม้มาให้ ศิษย์ทั้ง ๔ ได้รับดอกไม้ ซึ่งลอยมาตามน้ำจึงทราบ
ว่าอาจารย์ได้ไปถึงจุดหมายปลายทางแล้ว หนึ่งในจำนวน ๔ คน คือ สรัสวตี
คังคาธระ ผู้เล่าเรื่อง ศรีครุจรีเตรนี้

ความเชื่อเรื่องอวตารในยุคปัจจุบัน

จากเรื่องราวที่เล่าไว้ในศรีครุจรีเตร แสดงให้เห็นถึงความเชื่อใน
การอวตารของเทพที่มีเรื่อยมานับตั้งแต่ ยุคภวัทคีตา ยุคอิติहाสะ
(รามายณะและมหาภารตะ) ยุคปุราณะ แม้ในปัจจุบันคนอินเดียจำนวน
ไม่น้อยก็ยังเชื่อว่ายังมีบุคคลเป็นอวตารของเทพอยู่ จารึกที่เก่าที่สุดอัน
เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ไม่ใช่คัมภีร์ทางศาสนาที่บ่งบอก
ถึงความเชื่อเรื่องอวตารในอินเดีย คือ จารึกบนเสาหินที่เมืองอัลละฮาบาด
รัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดียซึ่งมีอายุอยู่ราวพุทธศตวรรษ ที่ ๙
(กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๔) ซึ่งกล่าวถึงพระเจ้าสมุทราคุปตะกษัตริย์ ที่มี
อำนาจมากที่สุดองค์หนึ่งในราชวงศ์คุปตะ ว่า “**สาธุสาธุทย ปุรลยเท
คุปุรุษสยาจินุทยสย /** เป็นพระวิษณุผู้ที่จิตนึกถึงไม่ได้ผู้เป็นเหตุให้คน
ดีเจริญรุ่งเรืองและเป็นเหตุให้คนชั่วพินาศ” (Corpas Inscriptionum

Inicarum Volume III: 123) “ปฤถิยามปรตฺรธสฺย / ผู้เป็นพระวิชณุบนพื้นดิน” (Ibid:123) “โลกสมยกฺกริยานุวิธานมาตฺรมานุสฺย / เป็นมนุษย์เพียงเพื่อการประกอบพิธีกรรมทั้งหลายตามธรรมเนียมของชาวโลก” (Ibid: 124) และ “โลกธามโน เทวสฺย / เป็นเทพที่มีที่พำนักอยู่บนโลก” (Ibid: 124)

รูปเคารพ ทัตตาเตรยะ เป็นรูปหนึ่งของพระวิชณุที่รวมเทพทั้งสามไว้ในพระองค์ มีเศียร สามเศียร แทนพระพรหมา พระวิชณุ และ พระศิวะ มีสุนัข ๔ ตัวติดตาม สุนัขเป็นตัวแทนพระเวททั้ง ๔ และมีแม่มโคศักดิ์สิทธิ์ ๑ ตัวติดตามด้วย (Nanditha Krishna: 45)

รูปพระทัตตาเตรยะ แบบที่ 3 ทำเป็นรูปมนุษย์มี ๓ พักตร์ ๔ กร มีสุนัข ๔ ตัวต่างสีกันและวัว ๑ ตัวคอยปรนนิบัติรับใช้ สุนัข ๔ ตัวกล่าวกันว่าเป็นตัวแทนพระเวททั้ง ๔ (Rao Vol. I, part I: 255)

จะเห็นได้ว่าความเป็นมาของเทพตรีมูรติ ได้วิวัฒนาการเรื่อยมาจากความคิดทางศาสนาซึ่งนับถือพลังอำนาจในธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่มากมาย พลังอำนาจเหล่านี้มีอำนาจเหนืออีกหนึ่งอำนาจควบคุมอยู่ อำนาจเหนือนี้ได้พัฒนามาเป็นพระเจ้าสูงสุด หรือความจริงสูงสุดเพียงหนึ่งเดียว พระเจ้าสูงสุดเพียงหนึ่งเดียวนี้อำนาจทุกอย่าง มีชื่อว่า พระอิศวร พระองค์สามารถปรากฏเป็นสามรูป คือ พระพรหมา เพื่อสร้างโลก พระวิชณุ เพื่อรักษาโลก และพระศิวะ เพื่อทำลายโลก ดังนั้นพระตรีมูรติก็คือ รูปที่ต้องการแสดงว่า เทพที่ทำหน้าที่สามอย่างนั้นอยู่ในรูปเดียว

บรรณานุกรม

- Bahadurchand Chhabra & Covind Swamirao Gai, eds. **Archaeological Survey of India Corpas Inscriptionum Inicarum Volume III**, Inscriptions of the Early Gupta Kings Revised by Devadatta Ramakrishna Bhandarkar. New Delhi: The Director General, Archaeological Survey of India, 1981
- The Bhagavatapuranam Prathamabhaga**. Delhi: Nag Publishers, 1987
- Chatterjee, S. and Datta D. **An Introduction to Indian Philosphy**. Calcutta: University of Calcutta, 1984
- Dikshitar, Ramachandra. **The Purana Index, Vol. II**. Delhi: Motilal Banarasidass, 1995
- Mani, Vettam. **Puranic Encyclopaedia**. Delhi: Motilal Banarasidass, 1979
- Mohana, S.R.S. **Sri Guru Charitre**, edited by Revathi Sampath Kumaran. Bangalore: Kalyani Mohana, 1999
- Nanditha Krishna. **Balaji-Venkateswara**, Lord of Tirumala-Tirupati, an Introduction. Mumbai: Vakils, Feffer and Simons, no date.
- Radhakrishnan S. ed. **The Principal Upanisads**. London: Geoge Allen & Unwin LTD, 1953
- Rao, Gopinath T.A. **Elememts of Hindu Iconography**, Vol.I part I. Delhi: Motilal Banarasidass, 1997
- Shastri, J.L, ed. **Ancient Indian Tradition & Mythology, Vol. 8, Bhagavata Purana**, translated and annotated by G. V. Tagare. Delhi: Motilal Banarasidass, 1993